

УДК 631.527:633.14

МАЗУР З. О.

Верхняцька дослідно-селекційна станція Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН України, 20022, Черкаська обл., Христинівський р-н, смт Верхнячка, вул. Шкільна, буд. 1
e-mail: zoya.mazur777@gmail.com, тел. +380989937092

АДАПТИВНІСТЬ ГІБРИДІВ ЖИТА ОЗИМОГО ДО УМОВ ВИРОЩУВАННЯ

Одним із найважливіших завдань агропромислового комплексу України в сучасних соціально-економічних умовах є значне збільшення і стабілізація виробництва продовольчого та кормового зерна, передусім, зерна провідних зернових культур. Сучасні гібриди жита озимого характеризуються високим біологічним потенціалом продуктивності, проте реалізація його у виробничих умовах досить низька. Урожайність жита значно залежить від умов року вирощування, тому для виробництва найціннішими є сорти та гібриди, які здатні максимально реалізувати потенціал свого генотипу в мінливих умовах вирощування. У зв'язку з вищезазначеним, при створенні сортів, адаптованих до різних екологічних умов, вихідний матеріал повинен оцінюватися не лише за величиною потенційної врожайності, але й за параметрами адаптивності.

Тому, оцінка екологічної пластичності та стабільності гібридів жита озимого в Лісостеповій зоні, обрахована за результатами чотирирічного вивчення врожайності з використанням регресивного аналізу.

Для розкриття генетичного потенціалу врожайності для 19 гібридів жита озимого найкращі ґрунтово-кліматичні умови виявились у 2019, ефект року оцінювався величиною $+0,89^*$ і був істотно високим. У цьому році 3 гібриди (15,8%) показали істотно високі показники врожайності, хоча в два рази більше гібридів – 5 або 26,3%, мали істотно низьке значення, але рік характеризувався найбільшою врожайністю 7,88 т/га, проти 6,4 – 2016, 6,9 – 2017 та 5,6 – 2018 року.

Найменш сприятливим роком для розкриття потенціалу гібридів даного набору виявився 2018 (ефект року істотно низький $-0,77^*$), позитивну взаємодію гібрид \times середовище мали 6 (31,6%) гібридів, які показали найменшу середню врожайність за роки випробування – 5,6 т/га.

На формування високої врожайності кращих гібридів впливали як генотипова здатність гібридів, так і їхня взаємодія з умовами середовища.

Потенціал продуктивності новостворених кращих гібридів, що становить 5,3% від усіх досліджуваних гібридів, був високим і коливався в межах 6,25–8,88 т/га, тому ці гібриди можна визнати перспективними. Середня врожайність гібридів жита озимого за вирощування в Правобережному Лісостепу України була відносно високою та стабільною від 5,3 до 7,31 т/га. У зв'язку з чим розрахунки пластичності та стабільності врожайності зроблено на межі її максимальних рівнів. За роками досліджень мінливість урожайності гібридів жита озимого була значно більшою від 5,18 до 8,88 т/га.

У нашому досліді добрим пристосуванням до умов вирощування володіють 15 або 78,9% гібридів, які мають коефіцієнт регресії $b_i < 1$.

За індексу $S_i d^2$ ці сорти можуть дати високу і стабільну врожайність не тільки при сприятливих, але і при умовах, нестандартних для зони вирощування.

Таким чином, досліджувані гібриди диференційовано залежно від норм їхньої реакції на зміну умов вирощування.

Ключові слова: жито озиме, гібриди, екологічна пластичність, стабільність, врожайність.